

29.12.2018

Laatinut Mirjami Paso

Kappeliseurakuntaa koskeva lainsäädäntö

1 Hallinnonuudistusta koskeva esitys

Kirkollishallitus on 8.9.2017 päättänyt ortodoksisesta kirkosta annetun lain 7 §:n nojalla käynnistää yhteistyössä Karjalan hiippakunnan seurakuntien kanssa selvityksen, jonka tavoitteena on kahden seurakunnan muodostuminen Karjalan hiippakuntaan. Itäiseen seurakuntaan kuuluisivat nykyiset Ilomantsin, Joensuun, Nurmeksen sekä Taipaleen seurakunnat ja läntiseen Iisalmen, Jyväskylän, Kuopion, Rautalammin ja Saimaan seurakunnat. Seurakunnat muodostettaisiin vuoteen 2020 mennessä yhteistyössä nykyisten seurakuntien kanssa ja niiden alueella toimisi riittävä määrä kappeliseurakuntia.

Tässä selvityksessä käydään läpi ne oikeudelliset reunaehdot, jotka ovat kappeliseurakunnan perustamisen kannalta olennaisia, kun otetaan huomioon *voimassa olevan* ortodoksisesta kirkosta annetun lain (jäljempänä myös OrtL ja laki) ja kirkkojärjestyksen säännökset (jäljempänä myös KJ).

2 Kappeliseurakuntaa koskeva sääntely ja sen tarkoitus

Kappeliseurakunnasta on säädetty laissa ortodoksisesta kirkosta yleisesti seuraavasti (OrtL 9 §):

Seurakunnasta voidaan erottaa alue kappeliseurakunnaksi. Kappeliseurakunnan perustamisesta ja lakkauttamisesta sekä kappeliseurakunnan alueen muuttamisesta päättää hiippakunnan piispan esityksestä kirkollishallitus.

Kappeliseurakunnan perustamisesta, toiminnasta ja hallinnosta säädetään tarkemmin kirkkojärjestyksessä.

OrtL:ssa on kappeliseurakuntaa koskien vain edellä mainittu yksittäinen säännös. Muut kappeliseurakuntaa koskevat säännökset ovat kirkkojärjestyksessä. OrtL:n säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 59/2006, s. 19) yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu säännöksen tarkoituksesta siten, että seurakuntien laajuuden vuoksi joissakin tapauksissa voi olla tarpeen antaa mahdollisuus tietyllä alueella asuville seurakuntalaisille *määrättyä itsenäisyyttä* omaa aluettaan koskevilla asioilla. Tämän vuoksi laissa on säädetty mahdollisuus erottaa seurakunnasta alue kappeliseurakunnaksi. Tarkoituksena on ollut, että kappeliseurakunnan kautta voidaan tehostaa seurakunnallista toimintaa ja tuoda palveluja lähemmäksi seurakunnan jäseniä. Järjestelmällä pyritään myös sitouttamaan seurakunnan jäseniä omaan kirkkoonsa tai rukoushuoneeseensa. Hallituksen esityksessä on erikseen todettu, että tarvittaessa kappeliseurakuntien perustaminen voi myös edesauttaa seurakuntien yhdistymistä. Kappeliseurakunta voidaan perustaa vain alueellisena ja toiminnallisena yksikkönä, ei esimerkiksi kielellisellä perusteella.

OrtL:n 9 §:n 2 momentissa on niin kutsuttu valtuutussäännös, jonka nojalla tarkemmat kappeliseurakuntaa koskevat säännökset ovat kirkkojärjestyksessä. Jos kirkkojärjestyksessä halutaan säätää jostain muusta kuin kappeliseurakunnan perustamisesta, toiminnasta ja hallinnosta, lain valtuutussäännöstä tulee muuttaa. Kirkkojärjestyksessä ei voida toisin sanoen säätää muusta kuin mihin laki valtuuttaa.

Kirkkojärjestyksessä on kappeliseurakuntaa koskevia pykäläiä yhteensä viisi ja niissä on edellä mainitun valtuutuspykälän mukaisesti säädetty kappeliseurakunnan perustamiseen liittyvän aloiteoikeuden ohella kappelineuvostosta, kappeliseurakunnan papista ja kanttorista, ohjesäännöstä ja taloudesta seuraavasti:

16 §

Kappelineuvosto

Kappeliseurakunnassa on oltava sen asioiden hoitamista varten kappelineuvosto, jonka jäsenet valitsee seurakunnanvaltuusto toimikaudekseen. Kappelineuvoston jäseneksi voidaan valita seurakunnan jäsen, jonka kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka on kappeliseurakunnan alueella ja joka on ortodoksisesta kirkosta annetun lain 49 §:n mukaan seurakunnan luottamustoimiin vaalikelpoinen henkilö.

Kappelineuvoston puheenjohtajana toimii kappeliseurakunnan pappi. Seurakunnan kirkkoherralla ja seurakunnanneuvoston keskuudestaan valitsemalla jäsenellä on puheoikeus kappelineuvoston kokouksessa.

17 §

Pappi ja kanttori

Kappeliseurakuntaa varten on määrättävä yksi tai useampi seurakunnan pappi. Lisäksi kappeliseurakuntaan voidaan määrätä seurakunnan diakoni tai kanttori. Papin, diakonin ja kanttorin määrää hiippakunnan piispa.

18 §

Ohjesääntö

Kappeliseurakuntaa varten on vahvistettava ohjesääntö. Ohjesäännön vahvistaa seurakunnanvaltuuston esityksestä hiippakunnan piispa.

Ohjesääntöön on otettava määräykset kappeliseurakunnan nimestä, rajoista, toiminnasta sekä kappelineuvoston kokoonpanosta ja tehtävistä.

19 §

Talous

Kappeliseurakunnan taloutta hoitaa kappelineuvosto. Seurakunnan talousarviossa tulee osoittaa varoja kappeliseurakunnan toimintaan.

Ohjesäännössä voidaan määrätä, että kappelineuvosto päättää kappeliseurakuntaa varten lahjoitetun tai testamentilla annetun taikka lahjoitusvaroin hankitun sekä sellaisen omaisuuden sijaan tulleen omaisuuden ja sen tuoton käytöstä.

Kirkkojärjestyksen säätämiseen johtaneen esityön (Ehdotus ortodoksisen kirkon kirkkojärjestykseksi, Kirkollishallitus 2006, s. 12–13) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kappeliseurakunta on seurakunnan sisällä toimiva alueellinen ja epäitsenäinen yksikkö. Kappeliseurakunnan tarkoituksena on mahdollistaa seurakunnan *tehtävien* mahdollisimman tarkoituksenmukainen toteuttaminen erikseen määrätyllä alueella. Kappeliseurakunnan tarkoituksena on edesauttaa seurakunnallista *toimintaa* tietyn alueen kirkoissa ja rukoushuoneissa, selkiyttää kirkollisten rakennusten ylläpitoa sekä luoda edellytyksiä esimerkiksi kerhotoiminnalle. Kappeliseurakuntiin on pyritty muodostamaan kevyt hallinto-organisaatio, jonka vuoksi ainoa toimielin on kappelineuvosto.

OrtL:n ja KJ:n säännökset kokonaisuutena huomioon ottaen kappeliseurakuntaa koskeva sääntely on kevyttä ja yleistä. Tämä huomioon ottaen kirkollishallituksen esityksen mukainen hallinnollinen rakenne johtaa selvästi nykyistä kevyempään seurakunnallisen hallinnon rakenteeseen ja vähentää hallinnonuudistuskeskusteluista kovin tutuksi tullutta byrokratiaa. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että kappeliseurakunnat muodostetaan nykyisin voimassa olevan sääntelyn mukaisena lakia ja kirkkojärjystä muuttamatta. Tämä puolestaan edellyttää sen ymmärtämistä ja hyväksymistä, että kappeliseurakuntamalli ei mahdollista ”seurakuntien perustamista seurakuntiin”, vaan kysymys on aidosta hallinnon muutoksesta ja keventämisestä.

Kun otetaan huomioon lain sanamuoto ja hallituksen esityksessä lausuttu, mahdollista on, että laajan seurakunnan alueella ei ole kappeliseurakuntia lainkaan tai niitä on esimerkiksi vain yksi. Mahdollista on kuitenkin myös se, että seurakunnan alueella on useampia kappeliseurakuntia. Kappeliseurakuntasääntely huomioon ottaen tarkoituksena ei ole kuitenkaan se, että seurakunta jaetaan alueellisesti kokonaisuudessaan kappeliseurakunniksi. Kappeliseurakuntasääntelyn keskeisenä tarkoituksena ja ajatuksena on sen sijaan, että tietyssä (kanta)seurakunnassa voidaan erottaa toiminnallisiksi yksiköiksi ne pyhäkköalueet, joilla on toiminnallisia edellytyksiä. Lain sanamuoto tai hallituksen esityksessä lausuttu ei kuitenkaan sinänsä estä sitä, etteikö kappeliseurakunnan alueella voisi olla useampikin pyhäkkö. Hallituksen esityksen toteutus siitä, että

kappeliseurakuntamallilla pyritään sitouttamaan seurakunnan jäseniä omaan kirkkoonsa tai rukoushuoneeseensa, viittaa kuitenkin siihen, että kappeliseurakuntien on oletettu muodostuvan tietyn pyhäkön ympärille.

3 Kappeliseurakunnan hallinto käytännössä

Edellä esitetyt OrtL:n ja kirkkojärjestyksen säännökset huomioon ottaen kappeliseurakunta on (kanta)seurakunnan alueella toimiva *toiminnallinen* yksikkö. Kappelineuvosto, joka kappeliseurakunnassa on kirkkojärjestyksen säännöksen mukaan oltava, perustetaan kappeliseurakunnan ”*asioiden hoitamista varten*”. Kappelineuvostolle ei ole säädetty sitovaa toimivaltaa, joten kappelineuvosto ei voi tehdä hallintoa koskevia päätöksiä eikä sille ole säädetty aloiteoikeutta suhteessa valmisteleviin ja päättäviin toimielimiin (seurakunnanneuvosto, seurakunnanvaltuusto). Seurakunnanvaltuuston päätökset tehdään seurakunnanneuvoston valmistelusta ja yleisestä aloiteoikeudesta on puolestaan säädetty erikseen kirkkojärjestyksen 78 §:ssä. Säännöksen mukaan seurakunnan jäsenellä on oikeus tehdä aloitteita seurakunnan toimintaa ja hallintoa koskevissa asioissa. Kappeliseurakuntaa koskevat päätökset tehdään siten seurakunnanneuvoston esityksestä seurakunnanvaltuustossa. Ainoa poikkeus edellä mainittuun on säädetty kirkkojärjestyksen 19 §:n 2 momentissa, jossa todetaan, että kappeliseurakuntaa koskevassa ohjesäännössä voidaan määrätä, että kappelineuvosto päättää kappeliseurakuntaa varten lahjoitetun tai testamentilla annetun taikka lahjoitusvaroin hankitun sekä sellaisen omaisuuden sijaan tulleen omaisuuden ja sen tuoton käytöstä.

Kappelineuvosto voi luonnollisesti olla aktiivinen *toimintaansa* koskevissa asioissa, mutta vaikuttaminen tapahtuu seurakunnanneuvoston kautta tai yksittäisen seurakunnan jäsenen aloiteoikeutta käyttämällä.

Kirkkojärjestyksen säännökset edellyttävät, että kappeliseurakuntaa varten määrätään yksi tai useampi pappi. Sääntelyn tarkoituksena on turvata kappeliseurakunnan toiminta. Kanttorin tai diakonin määrääminen kappeliseurakuntaa varten on sen sijaan harkinnanvaraista. Kirkkojärjestyksen esityössä (s. 13) on todettu, että kappeliseurakuntaa varten määrättävän papin tehtävänä on hoitaa papin tehtäviä kappeliseurakunnan alueella. Kappeliseurakunnan papin tulee olla kyseessä olevaan seurakuntaan työsopimussuhteessa, joka osaltaan mahdollistaa kappeliseurakunnan toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun. Papin ei kuitenkaan tarvitse olla päätoimisessa työsuhteessa seurakuntaan, vaan hän voi olla myös osa-aikainen. Esityössä on edelleen todettu, että määräyksen kappeliseurakunnan palvelukseen antaa hiippakunnan piispa. Hyvän hallinnon mukaan asiasta tulee kuitenkin kuulla sekä seurakunnan henkilöstön työnjaosta

vastaavaa kirkkoherraa että asianomaisia henkilöitä itseään. Tarvittaessa voitaisiin kuulla myös seurakunnan neuvostoa ja kappelineuvostoa, jos sellainen on jo valittu. Kappeliseurakuntaan määrätyn työntekijän työnantaja ei vaihdu, vaan hän kuuluu edelleen kantaseurakunnan papistoon ja voi näin ollen toimittaa kirkkoherran määräämän työnjaon mukaan myös seurakunnan muun alueen jumalanpalveluksia ja osallistua seurakunnan yhteisen hallinnon hoitamiseen.

Säännökset mahdollistavat siten sen, että kappeliseurakuntaa varten määrätylle papille määrätään tehtäviä myös muilla seurakunnan alueilla (esimerkiksi toisessa kappeliseurakunnassa tai kantaseurakunnan muilla alueilla ja muissa pyhäköissä). Kappeliseurakunnan alueella voivat luonnollisesti palvella myös seurakunnan muut papit, jos seurakunta katsoo sen toiminnan järjestämisen kannalta välttämättömäksi tai tarkoituksenmukaiseksi.

Kappeliseurakunnan pappi toimii kirkkojärjestyksen nimenomaisen säännöksen nojalla kappelineuvoston puheenjohtajana. Puheenjohtajasta ei voida siten määrätä alemman asteisilla määräyksillä toisin. Myös puheoikeudesta neuvostossa on oma säännöksensä kirkkojärjestyksessä (seurakunnan kirkkoherra ja seurakunnan neuvoston keskuudestaan valitsema jäsen) eikä myöskään siitä voida siten toisin määrätä.

Kappelineuvoston koosta ei sen sijaan ole kirkkojärjestyksessä erikseen säädetty. Kappeliseurakuntien koko voi vaihdella kirkkojärjestyksen esityössä (s. 12) todetuin tavoin suurestikin, joten kappelineuvoston jäsenten lukumäärästä ei ole ollut tarkoituksenmukaista säätää kirkkojärjestyksessä. Jäsenten lukumäärästä tulee määrätä ohjesäännössä. Kirkkojärjestyksen esityössä (s. 13) on todettu myös, että kappeliseurakunnan ohjesäännöllä on siinä suhteessa tärkeä merkitys, että siinä tulee määritellä muun ohessa kappelineuvoston tehtävät. Kappelineuvoston tehtävät määräytyvät muun muassa niillä perusteilla, joilla kappeliseurakunta on muodostettu. Kun otetaan huomioon, että kappelineuvoston tehtävänä on (ainoastaan) hoitaa kappeliseurakunnan asioita, sen kokoonpanoa ei tulisi tarpeettomasti paisuttaa. Kappelineuvostolle kuuluvat käytännön asiat hoitunevat useimmissa kappeliseurakunnissa 3–5 jäsenellä. Ohjesäännössä tulee määrätä myös kappeliseurakunnan nimestä, rajoista ja toiminnasta. Kaksi ensimmäistä asiaa hoituvat teknisluontoisilla määräyksillä. Viimeksi mainittu eli toiminnan määrittäminen on sen sijaan avoimempi seikka. Määräyksestä olisi kuitenkin hyvä ilmetä, miksi juuri kyseinen kappeliseurakunta on perustettu ja millainen toiminta sen alueella halutaan nimenomaan ohjesäännön määräyksillä

turvata. Ohjesäännöllä voidaan esimerkiksi määrätä jonkinlainen säännönmukaisten palvelusten minimimäärä ja rytmi tietyllä alueella. Mikään ei luonnollisestikaan estä tarjoamista palveluja enemmän tai monipuolisemmin kuin mitä ohjesäännössä määrätään. Lisäksi ohjesäännössä olisi hyvä määritellä yleisellä tasolla, minkä toiminnan kappeliseurakunta hoitaa itse alueellaan ja mistä puolestaan vastaa alueesta riippumatta (kanta)seurakunta (esimerkiksi lapsi- ja nuorisotyö, diakonia, kasvatus- ja vapaaehtoistyö sekä tiedotus ja julkaisutoiminta ym.).

Kappeliseurakunnan toiminnan turvaamiseksi kirkkojärjestyksen 19 §:ssä on säädetty varsin yleisellä tasolla siten, että seurakunnan talousarviossa tulee osoittaa varoja kappeliseurakunnan toimintaan. Kirkkojärjestyksen esityössä (s. 13) on todettu, että kappeliseurakunta on taloudellisesti epäitsenäinen yksikkö. Esimerkiksi kirjanpitovelvollisuus on seurakunnalla. Seurakunnan talousarviossa tulee kuitenkin edellä todetuin tavoin osoittaa varoja kappeliseurakunnan toimintaan. Seurakunnanvaltuusto harkitsee, kuinka paljon ja mihin tarkoitukseen kappeliseurakunnalle myönnetään varoja. Toimintaedellytykset on kuitenkin turvattava. Säännös on joustava ja jättää seurakunnalle harkintavaltaa. Mikäli kappeliseurakunnan toiminnan taloudesta halutaan määrätä yksityiskohtaisemmin, siitä voidaan määrätä ohjesäännössä.

Kirkkojärjestyksen esityössä (s. 13) todetuin tavoin kantaseurakunta vastaa koko seurakunnan alueen yleisistä menoista kuten esimerkiksi työntekijöiden palkoista. Seurakunnille tehdyt lahjoitukset ja testamentit ovat usein tarkasti kohdistettuja. Kappeliseurakunnan ohjesääntöön voidaankin ottaa edellä todetuin tavoin määräys, joka muodostaa poikkeuksen kantaseurakunnan taloudelliseen toimivaltaan. Ohjesäännössä voidaan määrätä erikseen siitä omaisuudesta, joka on lahjoitettu tai testamentattu juuri kappeliseurakunnalle. Tällaisen omaisuuden käyttöä koskeva päätöksentekovalta voidaan siis määrätä ohjesäännöllä kappelineuvostolle. Muutoin varojen kohdentamisesta ja käytöstä päättää normaalin seurakunnallisen päätöksenteon mukaisesti seurakunnanvaltuuston esityksestä seurakunnanvaltuusto.

Ohjesäännössä voidaan määrätä muistakin tarpeelliseksi katsotuista, lähinnä kappelineuvoston toimintaa tai taloutta koskevista asioista. Ohjesäännön määräysten sisältöjen ja sanamuotojen suhteen on kuitenkin noudatettava erityistä huolellisuutta, jotta ohjesääntö olisi *kirkkojärjestyksen valtuutussäännöksen (KJ 18 §) mukainen* ja jotta *määräykset eivät olisi ristiriidassa lain ja kirkkojärjestyksen säännösten kanssa*. Ohjesäännössä *ei myöskään ole tarpeen toistaa laissa ja*

kirkkojärjestyksessä olevia säännöksiä. Lisäksi ohjesäännön laajuudessa tulee huomioida, että julkishallinnossa pyritään yhä enenevässä määrin luopumaan laajoista alemman asteisista ohjesääntö-tyyppisistä määräyksistä. Ortodoksisen kirkon päätöksenteolle on ollut erityisen tyypillistä se, että asioita on ollut itseisarvoisen tärkeää määritellä normitasolla yksityiskohtaisesti. Tämä ei kuitenkaan ole nykyaikainen tapa järjestää hallintoa eikä se ole ratkaisu esimerkiksi toimintakulttuurissa oleviin ongelmiin.

4 Vertailu seurakuntayhtymiin ja toiminta-aluemalliin

Seurakuntayhtymä on eräänlainen versio ”seurakunta seurakunnassa” -hallintomallista. Jos maantieteellisesti laajan seurakunnan eri alueille halutaan *laajempaa ja syvempää itsenäisyyttä* kuin mitä kappeliseurakuntamalli mahdollistaa, vaihtoehtona tulisi kysymykseen lähinnä seurakuntayhtymä. Lakityöryhmä on tehnyt kirkolliskokouksen antaman toimeksiannon johdosta selvityksen siitä, mitä evankelisluterilaisissa seurakunnissa käytössä oleva seurakuntayhtymämalli oikeudellisesti ja hallinnollisesti tarkoittaa ja antanut asiasta lausuntonsa 7.3.2016.

Seurakuntayhtymiin siirtyminen edellyttäisi lakityöryhmän lausunnossa todetuin tavoin muun ohessa varsin laajoja lainsäädäntömuutoksia. Lakityöryhmä totesi omana johtopäätöksensä, että yhtymämalli ei ole joustava tapa hoitaa tulevaisuuden hallintoa eikä sitä voida ortodoksisen kirkon koko ja tarpeet huomioiden pitää muutoinkaan tarkoituksenmukaisena hallintomallina.

Evankelisluterilaisen kirkon yhtymähallintoa tarkasteltaessa nousivat esiin säännönmukaisesti hallinnon moniportaisuuteen (seurakuntaneuvosto, kirkkoneuvosto, kirkkovaltuusto, rovastikunnat, hiippakunnat, kirkkohallitus, kirkolliskokous) ja seurakuntahallinnon hajanaisuuteen liittyvät ongelmat. Erityisen ongelmallinen olisikin kokonaisuuden kannalta tilanne, jossa kirkossa olisi sekä seurakuntayhtymään kuuluvia seurakuntia, että seurakuntia, jotka eivät kuulu yhtymiin.

Perusyksikköjen koossa olisi tämän myötä suuria eroja ja kokonaisuuden hallinta ja resurssien kohdentaminen olisi nykyistäkin vaikeampaa.

Toiminta-aluemallista on puolestaan kokemusta Helsingin seurakunnasta, jolla on muihin ortodoksisen kirkon seurakuntiin verrattuna omia erityispiirteitään. Helsingin seurakunta on väestömäärältään ortodoksisen kirkon seurakunnista selkeästi suurin ja väestö jakautuu maantieteellisesti laajahkolle alueelle. Seurakunnalla on lukuisia toimipisteitä ja toiminta edellyttää myös suurta henkilöstömäärää. Tällä hetkellä vakinaisia työntekijöitä on yli kuusikymmentä. Koska OrTL:n ja kirkkojärjestyksen säännöksiä laadittaessa on ollut lähtökohtana se, että niiden on sovelluttava kaikkien seurakuntien hallintoon, Helsingin seurakunta on määrännyt toimintamallistaan tarkemmin johtosäännöllä. Johtosäännöllä on siis määrätty sellaisista yksityiskohdista, jotka eivät sisälly lakiin tai kirkkojärjestykseen, mutta jotka ovat tarpeen suuren seurakunnan toiminnan järjestämisessä. Helsingin seurakunnan omaksuma toiminta-aluemalli tarkoittaa seurakunnan sisällä olevien alueiden kannalta kappeliseurakuntamalliin verrattuna astetta *epäitsenäisempää asemaa*.

Helsingin seurakunnan johtosäännössä määritellään seurakunnan *palvelulinjat* sekä seurakuntatyön *toiminta-alueet* ja monikulttuurinen työ. Palvelulinjat palvelevat seurakunnan kaikkia osia, kun taas säännöllisestä jumalanpalveluselämästä ja sielunhoidosta vastataan toiminta-alueilla melko itsenäisesti. Palvelulinjoja ovat diakonia- ja kasvatustoimi. Palvelulinjat palvelevat sekä suomenkielistä että monikulttuurista seurakuntatyötä ja ne on keskitetty siten, että Helsingin toimipiste palvelee kaikkia seurakunnan osia. *Tukitoimintoja* ovat puolestaan seurakuntatyötä tukevat toiminnot kuten hallinto (talous- ja henkilöstöhallinto sekä asiakaspalvelu), kiinteistötoimi, hautaustoimi ja viestintä.

Varsinainen seurakuntatyö on järjestetty johtosäännön nojalla kolmeen toiminta-alueeseen sekä monikulttuuriseen työhön. Toiminta-alueilla tehtävä työ ja monikulttuurinen työ ovat lähtökohtaisesti keskenään samanarvoisia seurakuntatyön muotoja. Monikulttuurinen seurakuntatyö on toteutettu yhteistyönä toiminta-alueiden työntekijöiden kanssa. Seurakunta on jaettu kokonaisuudessaan alueellisesti *kolmeen toiminta-alueeseen* (Helsingin toiminta-alue, itäinen toiminta-alue ja läntinen toiminta-alue) ja niiden rajoista päättää seurakunnanneuvosto kirkkoherran esityksestä. Kullakin palvelulinjalla ja toiminta-alueella on yksi tai useampi työntekijätiimi. Toiminta-alueiden edustus on varmistettu seurakunnan toimielimissä vaalialuejaosta päätettäessä (OrtL 54 § 2 mom.).

Toiminta-aluemalli on kappeliseurakuntamalliin verrattuna vielä astetta kevyempi hallintomalli. Oikeudellisesta ja hallinnollisesta näkökulmasta katsottuna se eroaa kappeliseurakuntamallista kolmessa keskeisessä suhteessa. Toiminta-aluemallissa on ensinnäkin jaettu *koko* seurakunnan alue toiminta-alueisiin, joilla on lähtökohtaisesti keskenään tasa-arvoinen asema. Toiseksi, toiminta-alueilla ei ole omia toimielimiään (vrt. kappelineuvosto). Toiminta-alueiden työntekijätiimit ja niiden säännölliset kokoukset vastaavat kuitenkin käytännössä samoista asioista kuin kappelineuvostotkin vastaisivat. Kolmannen ja selvän eron muodostaa kuitenkin kirkkojärjestyksen 19 §:n 2 momentissa säädetty mahdollisuus siirtää taloudellista päätösvaltaa kappelineuvostolle kappeliseurakunnan toimintaan kohdistetun lahjoitetun tai testamentatun omaisuuden osalta. Tätä mahdollisuutta ei ole toiminta-aluemallissa. Muut alueellisen toiminnan taloutta koskevat yksityiskohdat ovat määrättävissä samalla tavalla ohjesäännöllä tai johtosäännöllä riippumatta siitä, onko toiminta järjestetty kappeliseurakuntamallina vai toiminta-aluemallina.

Toiminta-aluemallin erityinen etu on se, että se on organisatorisessa keveydessään varsin nykyaikainen. Niistä hallinnollisista ja käytännöllisistä ongelmista, joita tällaista hallintomallista seuraa, lienee puolestaan saatavissa tietoa Helsingin seurakunnasta. Toiminta-aluemallin käytännön toteutuksesta on kokemusta jo useilta vuosilta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kappeliseurakuntamalli on hallinnollisesti yksi mahdollisuus järjestää seurakunnan hallinto maantieteellisesti laajemmilla alueilla. Taloudellinen paine seurakuntien alueelliseen laajentamiseen on ilmeinen. Jäljelle jää näin ollen ainoastaan se kysymys, miten muutos toteutetaan ja millaista alueellista itsenäisyyttä suurseurakuntien alueille on tarpeen luoda.

5 Johtopäätöksiä

Kappeliseurakuntamalli ovat yksi mahdollinen hallintomalli laajemmissa seurakunnissa. Kappeliseurakuntamallin etu on sääntelyn ja hallinnon keveys. Toisaalta on huomioitava, että seurakunnat, joita ollaan suunnitellulla tavalla yhdistämässä, eivät voi kappeliseurakuntamallissa perustaa ”seurakuntaa seurakunnan sisälle”. Kappeliseurakuntamalliin siirtyminen on siis oltava tietoinen ratkaisu: itsenäisyydestä luopuvien seurakuntien oikeudellinen ja hallinnollinen asema muuttuu suunnitellun muutoksen myötä olennaisesti. Myös muodostettavien seurakuntien nimissä tulisi ottaa huomioon, että esitetystä hallintomallista ei ole kysymys seurakuntayhtymistä tai toiminta-alueista (joita on tapana nimetä alueellisesti; esim. ”itäinen”, ”läntinen”), vaan että niin kutsuttu kantaseurakunta (kaupunki) olisi hyvä ilmetä seurakunnan nimestä. Lisäksi on huomioitava, että nykyinen ortodoksisesta kirkosta annettu laki ja kirkkojärjestys eivät tunne muita alueellisia yksiköjä kuin kappeliseurakunnan. Yksikön nimeä ei voida siten muuttaa, ellei lakia muuteta. Myöskään kappelineuvostoa ei voida nimetä toisin ilman säännösmuutoksia.

Ehdotettu seurakuntien laajentaminen ja kappeliseurakuntien perustaminen eivät lähtökohtaisesti edellyttäne välttämättömiä muutoksia lakiin tai kirkkojärjestykseen, jos hyväksytään muun ohessa se, että seurakunnanvaltuuston tai seurakunnanneuvoston edustajien lukumäärää ei muuteta, vaikka seurakunnat laajentuvat maantieteellisesti. Äänestysprosentti on ollut seurakunnanvaltuuston vaaleissa jo pitkään hyvin alhainen ja seurakunnan toimielimiin ei ole ollut helppo löytää riittävästi sopivia ehdokkaita. Nämä seikat puoltavat osaltaan sitä, ettei toimielinten kokoonpanosäännöksiä muutettaisi.

Olipa seurakunnallinen hallintomalli tulevaisuudessa mikä tahansa, ortodoksisen kirkon koko, tukipalvelujen keskittämistarve sekä seurakuntien ja niiden hallinnon johdonmukainen ja tasapuolinen hoitaminen puoltavat sitä, että hallintomalli olisi lakityöryhmän aiemmin toteamin tavoin sama koko maan alueella.